UN MANUSCRIS DE TINEREȚE AL PROFESORULUI G. I. TOHĂNEANU

Printre manuscrisele păstrate de Profesorul G.I.Tohăneanu se află cel pe care îl reproducem alăturat în copie foto și pe care încercăm să-l comentăm minimal. Cele mai multe manuscrise pe care Profesorul le-a păstrat conțin inegalabilele traduceri din opera lui Vergiliu, manuscrise care depun mărturie despre cunoașterea impecabilă a limbii latine, despre inventivitatea lexicală a Profesorului și despre capacitatea sa de găsire directă a soluțiilor optime în ce privește versificația și imaginile traducerii.

Manuscrisul de față (formularea din titlu – **de tinerețe** – va fi imediat justificată) face parte din arhiva „de suflet" a Profesorului, pentru că păstrarea lui nu se justifică altfel din anii 1955-1960, când, probabil, l-a conceput autorul. Erau anii „debutului" său didactic la Universitatea din Timișoara, ani în care a început să publice comentarii pertinente despre poezia românească. Manuscrisul este format din 7 (șapte) file format A4, scrise cu cerneală albastră, file numerotate în colțul din dreapta sus cu creionul (probabil după ce manuscrisul a fost considerat ca încheiat). Presupunerea noastră că numerotarea a fost făcută ulterior încheierii manuscrisului se bazează și pe faptul că textul a fost revăzut sigur, iar intervențiile în text sunt făcute cu același tip de creion (posibil cu același creion) cu care sunt numerotate paginile. În afara celor 7 file numerotate, manuscrisul mai are două file (la începutul lui) nenumerotate (cărora le vom spune **a** și **b**) și care fac iarăși dovada că textul manuscrisului este din tinerețea Profesorului. Manuscrisul nu are titlu, dar se poate deduce ușor din conținutul său că este o formă incipientă a comentariilor despre limba și stilul operei poetice a lui Tudor Arghezi. Câteva cuvinte despre filele nenumerotate. Textul incipient

BDD-A23928 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 19:08:49 UTC)

al unui comentariu despre poezia argheziană a fost abandonat la mijlocul filei **b**. După formulările de pe filele **a** şi **b** se vede că Profesorul n-a fost mulţumit de felul în care debutase comentariul său despre Arghezi. Multe aprecieri exprimate prin adjective superlative, rânduri şterse, repetiţii nepotrivite stilului Profesorului determină renunţarea la acest început de comentariu. Iată câteva sintagme: „conţinut, prin adâncime şi vastitate, tulburător", „ marele poet a fiert şi a strecurat densele ei sucuri [ale limbii, n.n.]", „ungherele tainice – de o tainică frumuseţe – ale limbii", „limpezi şi mândre cupole, cu largi şi profunde ecouri" etc.

Cele 7 file numerotate sunt acoperite de scrisul, uşor înclinat spre dreapta, al Profesorului pe o singură faţă, cu excepţia filelor 2 (unde, pe verso, este transcrisă o strofă dintr-un poem arghezian) şi 7 (în care, pe verso, se încearcă o concluzie a comentariului din articol). Calitatea hârtiei, „ezitarea" în unele formulări şi, mai ales, confruntarea cu viitoarele exegeze stilistice despre poezia lui Arghezi ne întăresc convingerea că e un manuscris **de tinereţe**. Unele formulări despre ritmul argheziani, despre sintaxa poeziei argheziene (dislocările sintactice, densitatea exprimării, contragerea prin participiu, gerunziu sau adjectiv) au fost reluate (de cele mai multe ori ca idee) în studiile ulterioare despre Arghezi: *Elemente de sintaxă poetică în stilul lui Tudor Arghezi*, în „Scrisul bănăţean", 1961, nr. 1, *Sintaxa poetică a lui Tudor Arghezi. Ordinea cuvintelor,* în „Scrisul bănăţean", 1961, nr. 2 şi *Sintaxa operei poetice a lui Tudor Arghezi* (text definitiv în volumul **Dincolo de cuvânt**, Bucureşti, 1976, pp. 152-181). Corecturile sunt puţine, în general exemple din opera poetică argheziană, adăugate textului, care vin să întărească formulările exegetului. Cu creionul sunt subliniate formulările esenţiale (probleme care formează osatura comentariului) şi unele din vocabulele şi sintagmele poetului, care sunt discutate de Profesorul G. I. Tohăneanu. Manuscrisul este valoros şi interesant prin valoarea sa documentară, oferind celor interesaţi o mostră din laboratorul de lucru al Profesorului.

Prof. Ligia Tohăneanu

BDD-A23928 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 19:08:49 UTC)

Versul arghezian are, în istoria poeziei românești, o situație deosebită. Rar, în trecut, poet, care să fi fost, în același timp, blamat și adorat, la aceeași tensiune. Un conținut, prin adâncime și vastitate, tulburător, Arghezi l-a învesmântat în straie de o, pînă la el, nemaipomenită originalitate. Marele poet a supus unei dulci violente limba, a fierb și a strecurat densele ei sucuri, cu mirosul de sarică și brazdă — reavăn, și — filtrînd aceste esențe tari — a „prschimbat veninul" lor într-o miere strălunjede și suavă.

Calitatea esențială a stilului arghezian este densitatea. Foarte mulți — printre poeți — spun, nimică, cu vorbe ~~enorme~~ mare — ~~ca dimensiune~~ Arghezi, el a spus ~~enorm~~ mare, cu vorbe mărunte și puține. ~~Ad~~ Ungherele tainice-de tainică frumusețe ale limbii — Arghezi le pătrunde și le cutreieră, cu sfinteme, culegînd — din sufletul Mitului și pînă pe Negoiul Mioritei, — ~~toate~~ ciulendre și hore, doine și blesteme!

Lamura limbii poporului — curată ca lacrima Cosinzenă și ca floarea de colț, zvîcnită din stenii carpatini — și ~~frunzuți se îndoaie și~~ cerne, și strecoare și se ~~reînfiuță~~ replamaktă, arcuindu-se în limpezi și mîndre cupole, cu largi și profunde ecouri.

BDD-A23928 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 19:08:49 UTC)

Dalta și mistria, plugul și ciocanul —
sînt unelte pe care poetul și le ar vrea ale sale.
~~Cuvîntul e prea marmură și prea piatră;~~
~~piatră, Cuvîntul — cremene fie — mieziul~~,
e ~~piersică~~ piersică, sub crustă, rămîne.

Cuvîntul — îmbătrînit și încremenit —
rostit de sute de generații — e istovit și stery?
Nu! Poetul îl adulmecă și îl împrăștiară,
îi despoaie de zidente, și-i răcîie rugină
și — ~~primenit și tinai~~ — îl
primenindu-l și întinerindu-l, mi-l
redarmă, și spulberă flăcăii, să înghiți
și se dogoare.

Să mi fie vechul limba.
Ai flăcăii vaste ce distrug ...

BDD-A23928 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 19:08:49 UTC)

(1)

Excepționala ~~capacitate~~ valoare sugestivă a artei argheziene – nă refer la aspectul lingv. al cuv. – face, într-o mare măsură, ~~în~~ capacitatea de a fi a surprinde : inteligență și, mai ~~mult~~ ~~sensibilitate~~ ~~cititorului~~ ~~trăiește~~, în fața versului arghezian cîțiva de cea mai înaltă ~~tensiune~~, nici o dată ~~trăită~~, ~~intuiție~~ acută, ~~entuziasm~~ ~~stimulat~~ cele mai ~~fine~~, și mai ~~atașați~~ ale ființei ~~noastre~~. Arghezi a ~~dus~~ mai ~~bine~~ ~~viorența~~ limba, a ~~făcut~~ să ~~strălucească~~ ~~sunetele~~ ca ~~mărgăritarele~~ de sticlă ~~și~~ broaște și - filînd acest ~~cuvinte~~ tare, ~~ritmul~~ ~~și~~ prelungind ~~sunetul~~ lor tot ~~mai~~ mereu ~~seria~~ ~~sonoră~~.

Intensitatea de capitonare a ~~stării~~ ~~lui~~ A. este deosebită, concentrată ca ~~intensitate~~, tensiunea ~~de~~ ~~structură~~. Tîrgul ~~rotund~~, de ploaie, ~~se~~ ~~frînge~~ ~~neastîmpărat~~, ~~saltă~~ ~~și~~ ~~sărit~~ : ∪ – ∪ – ∪ – ∪ – ∪ —
∪ – ∪ – ∪ – ∪ – ∪ — — ∪∪ – ∪ / – ∪∪ –

Face mereu bătaie mare.

~~A~~ Psalmul de toamnă :

∪ – ∪ – ∪ – ∪ – ∪ (Pe trec de am pustiul bătaie-
La mijloc casa-i a grădinii).

Dar: Unde ți-s mîndrele să ne-adune
– ∪ ∪ – ∪
Instrument tutelar, În aer cîntec luminii (∪ – ∪ – ∪ – ∪ – ∪)
Unde-or mai dispărea tale (– ∪∪ – ∪ – ∪ – ∪
Să ai cîntec-n cumpăna ființii

(2)

Somnul de-alaltăieri să se ~~mai~~ ~~bălăcească~~, ~~mereu~~ ~~să~~ ~~se~~ ~~mai~~ ~~bălăcească~~ ~~în~~ ~~ochii~~ ~~tăi~~ ~~mari~~ ~~și~~ ~~adînci~~ ~~ca~~ ~~o~~ ~~baltă~~ ~~de~~ ~~munte~~.
Și ~~mereu~~ ~~mai~~ ~~lin~~ ~~de~~ ~~umbră~~ ~~mereu~~ să se ~~facă~~.
Și luna – și ~~luna~~ ~~luna~~ ~~luna~~ ~~luna~~ ~~luna~~ ~~luna~~ luna ~~luna~~ luna ~~luna~~ luna

la aux morf, exprimându-l o singură dată: (2)
frunza ce-a fost și strălucit; alaturi de aux. și pron. ob:
Cu o roată de picioare l-am dus și mecat; ~~și pron. refl.~~
Nu v-am sădit și nu v-am semănat
Ați încoltit în drojdii de tărînă
Bizna din zguri v-a pus și semănat [v-a]
Și de ogor v-ați prins cu o tătîna.

Aux. și pron. refl. — Culoarea și accentul s-au stins și risipit [s-au]
— Capleava și tărîna s-au dus și risipit.

Aux. vut: mă vor lua și duce departe
+ pron. ob.

Morf. conj. și pron. refl: Abia de-a-nvățat să stie
Să se toarcă și subtu [să se]
Sau: să se bucure și scalde [să se]

Pretrane chiar la distanță: Am ispășit ciocoiul din ulei și în groapă
ef. vepversoul!

Sintaxa-m. clară această tendință. Ramif. sintactic (subord) adesea înlocuită prin const. ~~o nomm~~ prin participii, adjective sau chiar constr. nom. d+o mare densitate stil.

Adj.: S-ar fi ales de turc, ceva, Adame, cinj [dacă ar fi fost...]
Punctuația ne ajută să ieșim din încurcătură:
Și dă trufie celui ce, prost, te poruncește

Procedeul și comb. cu noile deslocare topice:
Și boul cară greul pămîntului, dar cum
Joian nu s-ar abate, ne dus de oae dar drum? [dacă n-ar fi dus de oae]
Sintetismul astfel obținut este remarcabil;
Făptura de cuvinte, din grai sunat și mută;
Nu are, cercetată, făptura cunoscută

BDD-A23928 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 19:08:49 UTC)

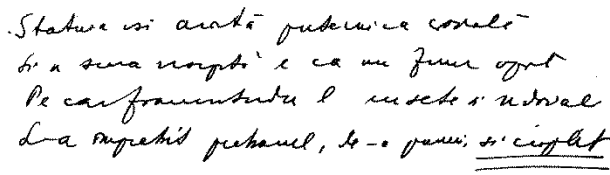

BDD-A23928 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 19:08:49 UTC)

3

Cz: Se întrebau, cu martori, popării și poporul
Căror cadavre schioape li se adea picioarul
Și dacă mai e locul, tocit și sulciat,
Să fii-a doua oară, cu prest, îngropat

Cz. tp: Și istovită vlaga de munci și de cavezi
Nu te mi fură gândul, adormi și nu mai vezi

Tp. (vers): Astîmpărată foamea și ispășită truda,
Un neastîmpăr altul îți întețise cinda.

Pecețile de beznă cogite de pe pleoape
Începe-n cutaneric de ziuă să se coape

Comment

odată despicate sensurile

Strădania – implicată de restab. relatului lgice,
se ~~hamfo~~ sublimează în incontur, ~~odată despicate~~
~~sensurile~~

Aceeași tend se face vădită în constr. cu datorul
a unor vebe necesitînd în mod obișnuit prepoziționalul;

Este ca o floare, anume înflorită
Mîinilor mele, care s-au deschis

Frecv. constr. part. atestă aceeași preferință:

– Și tu, strădnitul cu palma grea și tare
– Adăugați pieptii du cîteva județi
– Și ochii plîng, dar plînge și mai adînc vioara
Că plînge mîna-n coarda oftată, smioară.
– Sînteți flămînzi desultă și gîn [voi, cei...]

BDD-A23928 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 19:08:49 UTC)

Topica, ordinea afect. a cuv. și a unitatelor sintactice 4
este unul din asp. ale m. originale ale stelului ai marelui poet.
Elemente logic sintagmatice, sînt rupte din nexul lor logic,
„deplinate" – izolate unul de altul.

Ager, stelul rupe de la fund
Pamîntul greu, muncit cu dusmanie
Și cu nădejde, pînă ce, roteind,
Luna-și asaza ~~[illegible]~~ ciotul pe un o șie.

De cele m. m. ori – determinantul – atribut sau atributivă –
este despartit de determinatul său.

a) – Pan lectu dă, de limbile moderne –
– Urechea lui, închisă pentru graiuri
Cu scamă s-a umplut, de mucigaiuri

b) – Tacerea vocile și le a pierdut
Care-o faceau pe vremuri să rasuri

Intre determ. și determinant se strecoară, ocrotind de
o punctuație severă, orice cuvînt, cît de mai leptat,
adesea compl. circ. ale pred., expr. prin adverbe:

Aveai otravă-n tine, de-atunci, de cărturar.

Asemenea versuri sînt m. ales accesibile lecturii viz.
ochiul, ridicînd punți, restabilește în plăcere
legătura sînt logico sintactice aparent sfarmate.

(Traian în taină, donă, alatuna, popoare)

Neascultînd de vîntul de la stup
Te ai aruncat în plasa verde a zilei
Și dăruiți le acum, / ale zambilei
Puteți le amortite ți le rup

~~Inutul de spre~~ Interesant de remarcat consecutul
asupra intonației, o adevărată tehnică a pauzelor
care dobîndesc, eoid, rol gramatical:

BDD-A23928 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 19:08:49 UTC)

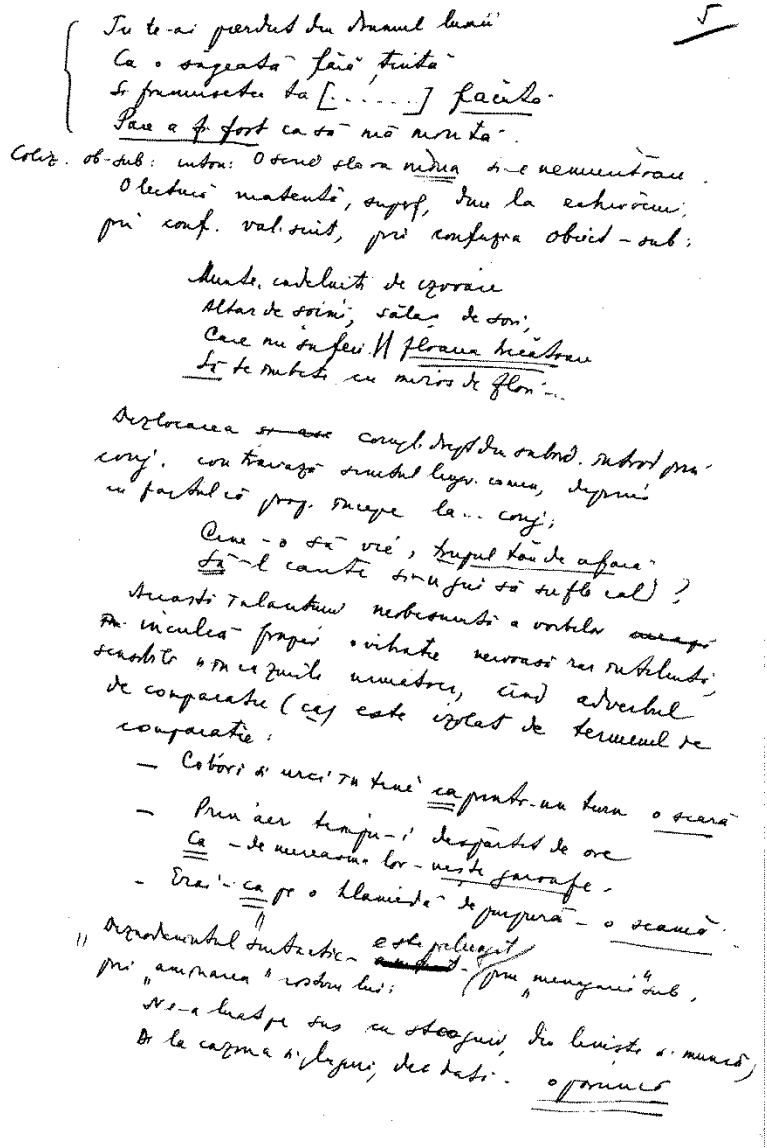

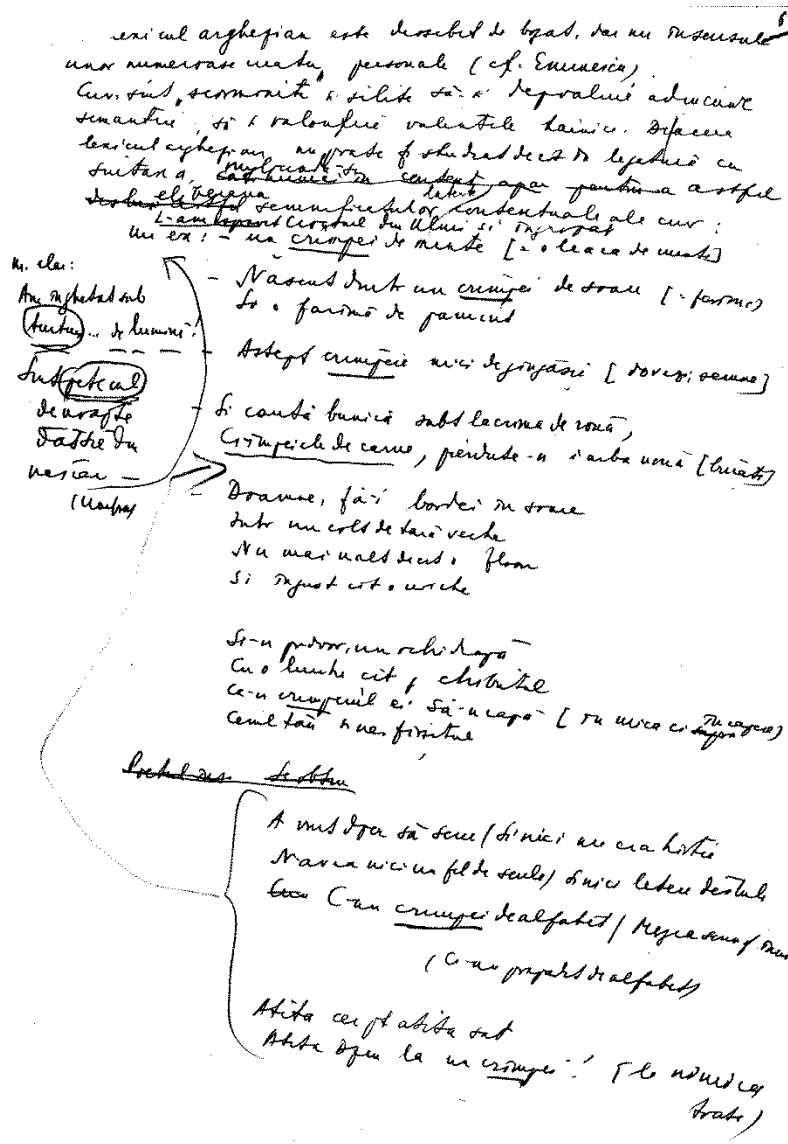

BDD-A23928 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 19:08:49 UTC)

Cuv. își dilată astfel volumul semantic, 7
~~volum~~ concentrat-o la ~~semantică~~ semnificativă sporește, îmbogățindu-se
cu ~~semnifica~~ sensuri și nuanțe noi, de o mare subtilitate.
Poetul însuși, constient de aceasta mărturisește:

Amales, din slove, micile
Și, din întelesuri, furnicile.

Tensiunea mijl. stil se în lexic se vede
și prin polarizarea semnificatului propre și figurativ
a aluiași vel, intulmentat, singure dată,
cu ambele valori sem. într'un singur context:

Și frunza trenură pe crengi cerești
Și pasămite-o taină și boierii

Sau: Citiva au ucis
Izpășesc ori un furt, ori un vis

Multe și interes. lucruri s-ar putea spune
m. ales despr. stil. Dar timpul se nu dăpîrtesc.
Aghezi și poetul însuși evocă a cele-citiz
și săli mari în care timpul tîngea și adormise.

Poet în cercet, (shubatin) ~~pe~~ hatesnile unoaștii și profetind
înțelesurile vremurilor noastre, Aghezi ~~poetul~~ cântă cu pasiune acum
30 de ani, drumul adevărului și al dreptății:

O! dă-mi puterea să surfund
O lume vagă, lîncezindă.
Și să trăiască apoi din fiind
O altă, limpede și blândă.

BDD-A23928 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 19:08:49 UTC)

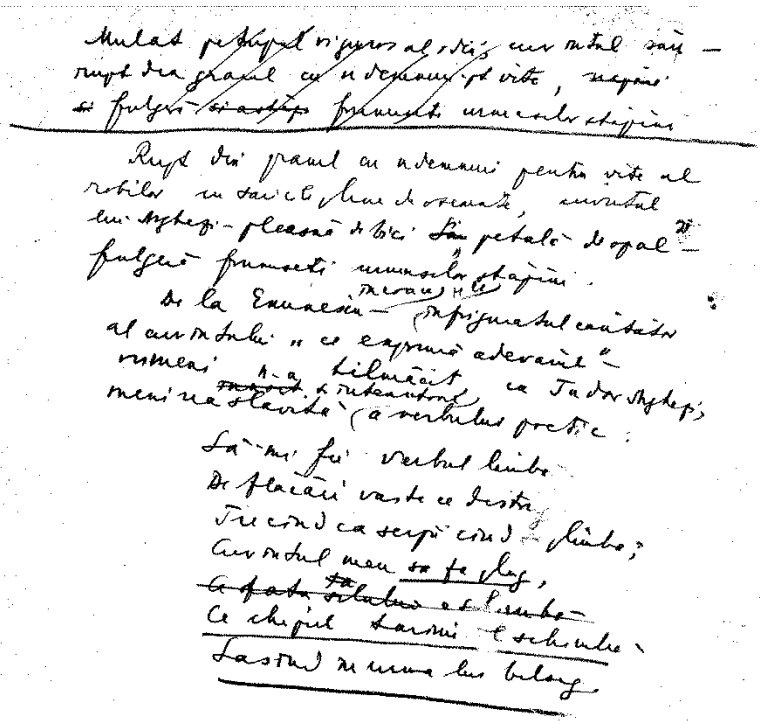

BDD-A23928 © 2015 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 19:08:49 UTC)